

Э Р К И Н В О Х И Д О В

НИДО

ДОСТОНЛАР

«ТОШКЕНТ»
БАДИИЙ
АДАБИЕТ
НАШРИЕТИ
1965

Она ернинг Ъташ қаъридан
«Ўғлим!» деган нидо келади.

Ҳа, бу келажак деб, Ватаним, халқим, ўт
деб жангда қурбон бўлган ота нидоси. Оталар
жавобан шоир дoston билан ўз авлоди нидосин.
шеърга салади. Куйдай равон, куйдай тўлқинли
ҳаяжон нидоси бу. Отага фарзанд жавоби.

Буюк ҳаёт тонги доҳиймиз Ленин туғилган
кундан бошланган. Шоир доҳий ёшлигини ёш-
ликдек тиниқ, тонгдек мусаффо сатрларга жой-
лайди.

Орзу чашмаси тиним билмай қайнагани қай-
наган. У ҳаётнинг мангулиги, севгининг боқийли-
ги демакдир.

Уч дoston. Булар шоир орзу чашмасидан қай-
наб чиққан тўлқинлар. Қалбингизда тўлқинлар
уйғотар деб умид қиламиз.

Воҳидов Эркин.

Нидо. Дostonлар. Т., «Тошкент» бг иий
адабиёт нашриёти 1965.

88 бет. Тиражи 10 000.

Вахидов Э. Призыв. Поэмы.

Ўз2

НИДО

БАҒИШЛОВ

Ҳайқираман,
Тоғлар бағридан
Гумбурлаган садо келади,
Она Ернинг оташ қаъридан
«Ўғлим!» деган нидо келади.
«Ўғлим!..»
Вужудимни чулғар аланга,
Бўғзимга тиқилар ҳаяжон.
— Мана мен,— ўғлингиз,
Дардли оламга
Сиздан танҳо ёдгор,
Сўйланг, отажон!
Сўйланг, бир дақиқа қулоқ солайин.
Овозингиз тинглаб тўёлмаганман,
Бир марта йўқотиб тополмаганман,
Хаёлимда тиклаб олайин,

Отажон!

Мен ахир қутлуғ бу сўзни
Йигирма йил олмадим тилга,
Йигирма йил сақладим дилда
Армонли ўғлингиз тинглайди сизни,
Сўйланг, эшитаман...
Вужудим тилка.
Юрагимни ёқар ўтли изтироб,
Аммо кўзларимда бир томчи ёш йўқ.
Бағрим ўйиб
Букун менга бермоқда азоб
Сизнинг кўксингизни тешган қора ўқ.
Силқиб оқаётир
Кўкрагимдан қон.
Қалбим ўртамоқда сўнгсиз армоним...
Юрак қоним билан битган достоним
Сизга бағишладим,
Отажон!

Хаёлнинг туманли пардаси аро
Йиллар кўз олдимда чарх ураётир.
Қишлоқ кўчасидан занжидай қаро
Олов болалигим югураётир.
Дунё қайғусига бўлмаган ошно,
Қаҳ-қаҳ ураётир
Барқ ураётир.
Билмас, боши узра булутли само
Чақмоқ чақаётир,

Гулдураётир.
Билмас, яраланган бу мажруҳ дунё
Қасос сўраётир,
Бонг ураётир...

Қадамлар,
Қадамлар,
Оғир қадамлар...
Этиklar зарбидан титрайди тупроқ.
Қаерга кетмоқда шунча одамлар?
Наҳотки йўллари шунчалар йироқ!
— Ана, кўряпсанми?
Менинг дадамлар!
Дада!!!—
Овозм ҳеч чиқмайди бироқ.
Югураман — ортга кетар қадамлар,
Йиғлайман — кўзимга келмайди намлар,
Мурғак вужудимда фақат зўр титроқ!
Бўғзимда аламлар,
Аччиқ аламлар.
Йўлнинг ўртасида турибман.
Шу чоқ —
Поезд қичқиради.
Тўхтанг, одамлар!
Қайга кетмоқдасиз?
Қани дадамлар?!
Тепамда ёнади зангори чироқ..
Чўчиб уйғонаман

Онам қошимда.
Меҳрибон қўллари
Оташ бошимда:
— Нега йиғлаяпсан,
Елғизим, қўзим?
Тун узоқ, ухлайқол,
Кўзларингни юм.
Ором ол, мен сенга
Аллалар айтай.
Тонгда пешонангдан
Упиб уйғотай.
Ана, деразангга
Қўнибди ҳилол.
Бошингга эгилиб
Сўрмоқчи савол.
Сенинг кипригингга
Сочмоқ бўлиб зар,
Ҳилол теграсида
Уйнар юлдузлар.
Мен сенинг бахтингман
Дегандай гўё
Имлаб чорламоқда
Еқут сурайё.
Сеникидир булар,
Сеники бари.
Сеники осмоннинг
Зар қандиллари.
Сомончининг йўли

Сенинг йўлларинг.
Узатсанг Зухрога
Етар қўлларинг.
Улғай, болажоним,
Улғайгин тезроқ.
Сенинг йўлларингга
Юлдузлар муштоқ.
Ҳозирча ором ол,
Елғизим, қўзим.
Тун узоқ, ухлайқол,
Қўзларингни юм.
Олис соҳилларда
Уфқдан нари
Улим сочмоқдадир
Ев қузғунлари.
Улим сочмоқдадир
Элга беаёв.
Шаҳар, қишлоқларни
Ютмоқда олов.
Уша олис юртда
Қон кечиб ҳозир
Оганг ҳаёт учун
Жанг қилаётир.
Элларнинг эрк деган
Соф тилаги деб,
Жаҳоннинг нурафшон
Келажаги деб,
Офат солмасин деб

Оламга қотил,
Отанг узоқ юртда
Жанг қилаётир.
Сен учун, мен учун,
Ўз учун эмас,
Фақат ўзбек ва ё
Рус учун эмас,
Бутун Ер — ундаги
Бор авлод учун,
Дунёда энг қутлуғ
Эътиқод учун.
Узоқ ўлкаларда
Қон кечиб ҳозир
Отанг ҳаёт учун
Жанг қилаётир.
Сен ухла, ёлғизим,
Сен ухла, қўзим.
Бир нафас ором ол,
Кўзларингни юм.

Бу кунлар албатта
Утиб кетади.
Башар жароҳати
Битиб кетади.
Она ер қайтадан
Яшарар бир кун.
Олам нур қўйнида
Яшнар лолагун.

Жангу жадалларга
Келур интиҳо,
Бизнинг дунё бўлур
Урушсиз дунё.
Бу кунлардан қолур
Фақат хотира.
Аммо халқ жафони
Унутмас сира.
Бу кунлар кетару
Ғам, доғи қолур.
Юракларга солган
Фироғи қолур.
Авлод авлодларга
Замон замонга
Абадий, абадий
Сабоғи қолур.
Сен ҳам унутмассан
Юрагим, қўзим.
Ҳозирча тинч ухла,
Кўзларингни юм.

Вақт келар, улғайиб,
Одам бўларсан.
Илм олиб соҳиби —
Олим бўларсан.
Сен бизлар кўрганни
Кўрмагайсан ҳеч,
Гурбат йўлларидан

Юрмагайсан ҳеч.
Олам тўла қуёш,
Қалбинг тўла нур.
Ойдин бир замонда
Яшайсан масрур.
Бизлар ҳам ўтамиз
Вақт келиб бир кун.
Сизларга қолади
Муқаддас замин.
Сиз уни авайлаб
Кафтда тутасиз.
Шараф йўлларида
Олиб ўтасиз.
Оташ алангага
Тутмайсиз уни,
Даҳшат уммонига
Отмайсиз уни.
Замин тегра сига
Олтин камалак
Ўрайди етти хил
Нурдан чамбарак.
Сиз унинг бағрини
Пора қилмайсиз
Оталар хокини
Сақлаб муборак.
Сен шундай давронда
Яшайсан қўзим.
Ҳозирча ором ол,

Кўзларингни юм...
Бошимизда оташин фалак,
Пойимизда оташин тупроқ.
Қўлимизда ёғоч камалак,
Остимизда ёғоч арғумоқ.
Оппоқ чангдир эгну бошимиз,
Оппоқ чангдир кўзу қошимиз.
Кўру кармиз,
Бешдан олтига
Эндигина ўтган ёшимиз.
Кўча-кўйда кўтариб сурон
Югурамиз саҳардан то кеч,
Олам узра кезар зўр бўрон,
Биз бу ҳақда ўйламаймиз ҳеч.
«Уруш-уруш» ўйин бўлса бас,
Титратамиз кўку заминни.
Ким ўйлабди дейсиз у нафас
Бу урушнинг ротакамини.
Бурчаклардан бир-биримизни
Ёғоч милтиқ билан отамиз,
Биз билмаймиз:
Қайбиримизнинг
Уққа учди бу вақт отамиз.
Кўксимизни ушлаганча жим
Йиқиламиз,
Улган бўламиз,
Биз дунёда ротакам ўлим
Борлигини қайдан биламиз?!

Даҳшат солиб кезаркан у дам
Узоқларда жанг гулдуриси,
Бизнинг қишлоқ кўчасида ҳам
Янграр эди
Акси садоси.

* * *

Қуёш ботар,
Оқшом чўкар кўча-кўйга,
Тарқаламиз уй-уйгаю, тепа тўйга.
Тун бошланар.
Менга чарчоқ билинмайди,
Кипригимга уйқу сира илинмайди.
Мурғак фикрим етаклайди хаёлларга,
Онам қўйнин тўлдираман саволларга.
«Айтинг, ая, менинг дадам қаҳрамонми?
Тоғларни ҳам қулатувчи паҳлавонми?
Тўппончаси борми унинг чўнтагида?
Орденлари жуда кўпми кўкрагида?
Менинг дадам самолётда учадими?
Осмонлардан парашютда тушадими?
Ўткир пўлат қиличини қўлга олиб,
Душманларнинг юрагига қўрқув солиб,
Катта жангга кирадими ёлғиз ўзи?
Шапкасида ёнадими беш юлдузи?
Айтинг, дадам мени яхши кўрадими?
Келганида тойча олиб берадими?
Кўчаларда тойчоғимни етаклатиб,

Қўлларимдан ушлаб олиб юрадим?
Уша кунлар тезроққина бўлақолсин,
Айтинг, дадам хаялламай келақолсин.

44 йил.

Сентябрь тонги отди.

Мени чексиз қувонч билан бахт уйғотди.
Кўк жилдимда алифбе ва бир бурда нон,
Биринчи бор қадам қўйдим мактаб томон.
Уйинлардан анча эрта тўйган эдим,
Китобларга барвақт ҳавас қўйган эдим.
Ед билардим алифбенинг ҳарфларини,
Уқир эдим информбюро хабарини.
Жуман «пошта» дадамдан хат келтирган
кун

Катта байрам бўлар эди менинг учун.
Уқир эдим юз хижжалаб, юз тутилиб,
Такрорлардим йиртилгунча хат титилиб.
Яйрар эдим маъносини уқарқанман,
Дадам хатин ўқиб савод чиқарганман.

Букув яна хат олганмиз,
Ажойиб хат.

Госпиталдан чиққан эмиш соғ-саломат.
Бошидаги жароҳати битган эмиш,
Ҳатто ўрни билинмасдан кетган эмиш.
Берлин томон тушар энди йўлим дебди.
Хат сўнггида, яхши ўқи, ўғлим, дебди.
Шу кун тунда уч чизиқли дафтаримга,

Оро бериб катта-катта ҳарфларимга,
Хира чироқ ёруғида кўз ишқалаб —
Дадамга хат ёзмоқ учун сурдим қалам.

«Дадажон!

Мен сизни жуда соғиндим.
Соғиндим иккала кўзим билан тенг.
Келиб қолармишсиз эртами индин,
Аям шундай деди,
Ростми шу, айтинг?!

Дада,

У кун сизни тушимда кўрдим.

Оқ отда келдингиз,

Сўрадингиз сув.

Мен буни аямга гапириб бердим.

Даданг келади, деб айтди,

Ростми, шу?..

Рустамнинг акаси урушдан қайтди,

Қўлтиқтаёғи бор,

Бир оёғи йўқ.

Рустам айтиб берди:

Атака пайти

Тиззасидан олиб кетган эмиш ўқ...

Хол ака қайтганди уйга тўсатдан,
Уғли, дадажон, деб чопиб келибди.

Ота қучай деса қўли йўқ экан,

Тик турган жойида йиғлайберибди.

Дарсга келмай қолди
Тунов кун Гальат.
Муаллим урушса тураберди жим.
Дадасидан келган экан қорахат.
Ҳаммамиз йиғладик
Ҳатто муаллим...

Дадажон!
Сизга ўқ тегмасин ҳечам,
Мен учун ҳам тезроқ қайтинг саломат,
Бувим айтган,
Агар мен тилак қилсам
Тилагим бўлармиш доим ижобат.
Рост айтаман,
Сизни жуда соғиндим,
Соғиндим иккала кўзим билан тенг,
Келиб қоласизми, эртами индин?
Қутамаман,
Дадажон,
албатта келинг».

Ҳижрон кечалари ғоятда узун,
Айрилиқ йўллари олис ниҳоят.
Кўчага чиқаман юз бора ҳар кун,
Кўзларим нигорон,
Келармикан хат.
Тонгда турганда ҳам,
Кун ботганда ҳам,

Ҳатто кечалари қилолмай тоқат,
Эшикка қарайман,
 чекаман алам.
Интизор бўламан,
Келармикан хат.
Мен қайдан билибман,
Йўл босар экан
Менинг мурғак хатим бекатма-бекат,
У ёқдан,
Худди у борар манзилдан
Йўлга чиққан эди машъум қорахат.

Қош, кўзларинг отанга ўхшар
Дейишади, билганлар доим.
Сўнг хўрсиниб қўшиб қўйишар:
Ухшамасин умринг, илойим.
Отам тутган машъални ушлаб,
Ўша йўлдан бораман мен ҳам.
Майли эди
Отамдек яшаб
То сўнгги дам
 унга ўхшасам.

Боболарнинг ҳикмати
Ҳаётга ёруғ йўлдир.
Отанг боласи бўлма
Одам боласи бўл, дер.
Бу сўзни илк бор менга
Ўргатган отам эди.

Мен отам фарзандиман,
У эса одам эди.
Қирқ биринчи йилларнинг
Даҳшати кўз олдимда,
Гўдак эдим, отамни
Кузатганим ёдимда.
У кўплар бахти учун
Киран экан зўр жангга,
Онам бошимни силаб
Ўхша, деган отангга.
Менинг мардлик мактабим
Коммунист отам эди,
Мен отам фарзандиман,
У эса одам эди.
Мен отам босиб ўтган
Қонли йўлни ўтмасман.
Аммо шонли ҳаётин
Бир умр унутмасман.
Она-Ватан кўксига
Қалқон бўлган отамнинг
Кўплар бахти йўлида
Қурбон бўлган отамнинг
Азиз номин қалбимда
Виждонимдек сақладим.
Унинг ўлмас руҳини
Шод этмоқдир мақсадим.
Умримни фидо этай
У жон берган Ватанга.

Эл мендан рози бўлсин
Ухшабсан, деб отанга.

Қузғуннинг қанотидай
Қаро эди ўша тун.
На милт этган юлдуз бор,
На йилт этган бир учқун.
Кеч куз эди,
Тунд кеча,
Ер, кўк мунгли, борлиқ ғаш,
Қор эзгилаб ёғарди
Емғир билан аралаш.
Сукунат.
Жанг тин олар,
Фақат гоҳи гоҳида
Мушак учиб сўнади
Душман қароргоҳида.
Ярим тун зулматида
Тепаликни қоралаб
Тўрт соя эмакларди
Чакалакзор оралаб.
Ҳар замон тўхтаб-тўхтаб
Ҳордиқ олишар эди,
Жим қолиб сукунатга
Қулоқ солишар эди.
Мана, улар ўрмоннинг
Чеккасидан ўтдилар
Ва ниҳоят дарёнинг

Соҳилига етдилар.
Тўхтадилар, бир нафас
Кўз тикдилар йироққа.
Атроф жим,
Фақат дарё
Уриларди қирғоққа.
Сирли тун, бутун борлиқ
Сеҳрланган сингари.
Шундай кеча тўртовлон
Йўл олмишлар қай сари?
Қай манзилга шошишар
Шу совуқда, шу намда?
Гўё қор бор,
Ёмғир бор,
Тун бор фақат оламда...
Автоматлар бош узра
Кўтарилди туғсимон.
Бирин-кетин дарёдан
Сузиб кетди тўртовлон.
Жим, шарпасиз сузишар.
Яқин қолди қирғоққа,
Ёт, нотаниш товушлар
Эшитилар қулоққа.
Мана соҳил — тик қирғоқ,
Атроф яланг,
Нарида
Икки душман соқчиси
Кўринар тун бағрида.

Бир-бировга тикилди
Бир сўз демай тўрт жуфт кўз.
Шу қарашнинг ўзида
Айтилганди барча сўз.
Тек қотдилар.
Командир
Имо қилди ниҳоят,
Тун бағрига эмаклаб
Қириб кетди тўрт соя.

Ногаҳон ўқ отилди,
Ут чақнади кетма-кет.
Душман сизди,
Разведка
Жангга кирди бетма-бет.
Граната портлади,
Тилга кирди автомат.
Бир ёнда бутун бир полк,
Бир ёнда тўртта солдат.
Икки ёндан ўқ ёғар,
Олов ёғар бешафқат.
Бир томонда таҳлика,
Бир томонда жасорат.
Ўртада текис кенглик,
Ўртада қуюқ зулмат.
Бир томонда ёвузлик,
Бир томонда адолат.
Қанча давом этди жанг

Билар фақат қаро тун.
Билар фақат тепалик,
Аmmo булар лол ва гунг.

Тонгга яқин қор тинди,
Аста ёришди осмон.
Тепаликка илк нурун
Сочди хуршиди жаҳон.
Бунда ерни қучганча
Тошларга қўйиб бошин,
Тўрт ўғлон тинч ухларди
Қўкрагида қўрғошин.
Тунги оғир жангдан сўнг
Гўё тин олар бари,
Она бағрида ётган
Маъсум гўдак сингари.
Шу тонг сабо йиғлади
Чидолмай бу фироққа.
Шу тонг дарё -йиғлади
Бошин уриб қирғоққа.
Оқ, момиқ булутларнинг
Бағри чок-чок сўкилди.
Шу тонг офтоб нурлари
Қўз ёш бўлиб тўкилди.
Ўрмонлар шовиллаган
Олис юртда ҳали ҳам
Номсиз тепалик узра
Ухлаб ётибди отам.

* * *

Ерни тепма,
Аста бос қадам,
Етар унинг чеккан озори.
Биз турган Ер,
Биз кезган олам
Улкан
коммунистлар мозори.
Тенгдошим,
Асрдош биродар!
Кел, бир он жим ўйга чўмайлик
Бу ерда
ётибди
фидолар.
Кел, уни
гулларга
кўмайлик.
Бу ерда
бахт бўлсин,
нур бўлсин,
Бўлмасин,
қаро тун
зулмати.
Бу ерда
юраклар
ҳур бўлсин,

Қайтмасин,
у кунлар
дақшати.

Тенгдошим,
асрдош биродар!

Уйғоқ бўл,
ҳушёр боқ
оламга.

Бу ерни
қучмасин
аланга,

Қабрида
тинч ётсин
фидолар.

Эшит,
инграяпти
Она Ер

Қўлтиқтаёқларнинг
захмидан,

Бу тупроқ
юраги
порадир
Атом зонтларининг
ваҳмидан.

Эшит,
чорлаяпти
Она Ер,

Кўксида

оловли

оҳ-фарёд.

Асрдош биродар,

қўлни бер,

Кел, Ерга

қилайлик

қасамёд:

Бўлурмиз

гал келса

ҳар биримизга

Тинчлик жанггоҳининг

фидоси.

Бу сенга,

бу менга,

бу бизга

Йигирманчи аср нидоси.

Йироқларда қолди

Уқубатли йиллар.

Ер остида ётар топганлар завол.

Қолганлар умрнинг

Сарҳисобин қилар,

Соч оқиға боқиб сурарлар хаёл.

Йиллар ўтди-кетди

Довулини қоқиб,

Тупроққа берилди не-не азиз жон.

Бизлар хаёлларнинг
Тўлқинида оқиб,
У кунлар ҳақида ўқиймиз дoston.
Аммо ўлганларга
Шеър, дostonдан не наф,
Не фойда йиғлашдан қалб дардин айтиб.
Минг йил шон ўқисак,
Минг йил десак шараф,
Кетганлар дунёга келмайди қайтиб.
— Нега эгилмасин
Одам кетса одам
Устунга зўр келар қуласа устун.
Бу ташвишли дунё,
Сермашаққат олам
Бизнинг елкамизда қолди-ку, дўстим!
Уни бўронлардан,
Қуёшли йўллардан
Нурли истиқболга олиб ўтамиз.
Биз уни олганмиз
Табаррук қўллардан,
Табаррук қўлларга элтиб тутамиз.
Авлодлар учун ҳам
Қутлуғ бўлар албат
Ер узра тўкилган кўз ёш, қон ва тер.
Бепоен кенгликда
Чарх уради абад
Улкан юрак шаклидаги Ер.
Бизлар ҳаво эдик,

Бир гиёҳ эдик,
Томчи шабнам эдик
Ва қатра зиё
Боболар бизни деб,
Шу ҳаётни деб,
Машъал кўтарганда
Зулматлар аро.
Биз ҳали ёш эдик.
Биз гўдак эдик,
Бир парча эт эдик,
Мурғаккина жон.
Оталар бизни деб,
Шу ҳаётни деб,
Бегона элларда
Бўлганда қурбон.
Унутмам!
Унутмам!
Унутмам сира
Муборак номларин
Шеъримда айтиб.
Уларнинг табаррук
Хотирасига
Дўстим, оёққа тур,
Ўлтирма қайтиб!
Қайтиб ўлтирма ҳеч
Қутлуғ байроқни
Муқаддас манзилга
Элтмагунингча!

Қайтиб ўлтирма ҳеч
Она тупроқни
Бу дунё жаннати
Этмагунингча!
Коммунизм деган
Қутлуғ тушунча
Дунёда барқарор
Бўлмагунча то,
Оталар руҳини
Шод этмагунча,
Қайтиб ўлтирмоққа
Ҳаққинг йўқ асло!

1964.

БУЮК ҲАЁТ ТОНГИ

В. И. Лениннинг ёшлиги ҳақида достон

Мени уқпар қанотида
Олиб учар ўйларим.
Буюк Инсон ҳаётидан
Мен бир достон ўйладим.
Қаршимда бу тоғдек юксак
Мақсад турар улуғвор.
Қанча билим, санъат керак,
Менда на бу, на у бор.
Куч синамай шеърятда,
Бирор достон битмасдан,
Дурустроқ шеър ёзиб ҳатто
Элга манзур этмасдан,
Бу чамандан узмай бир гул,
Қамол топмасдан ҳали,
Қандай журъат этди кўнгил
Бу ишга қўл ургали?

Ҳали шеърим парвози паст,
Темирқанот куйларим.
Дилда фақат эзгу ҳавас,
Фақат ширин ўйларим.
Илҳом берган ёш Ильичга
Муҳаббатим зўр холос.
У бошлаган буюк ишга
Садоқатим зўр холос.
Достон ўйи бир чўғ бўлиб
Тушди мурғак кўнглимга.
Ёз дедию, шавққа тўлиб,
Қалам тутдим қўлимга.

СИМБИРСҚДА ВАҲОР

Кўклам келди, зумрад кўклам
Симбирск шаҳрига.
Ёйди яшил барқут гилам
Она ернинг бағрига.
Ўрмон тўлди қуш сасига,
Куйлаб оқди ирмоқлар.
Байрам қилиб чаккасига
Чечак тақди қирғоқлар.
Гул боғларга еллар кўклам
Нафасини уфурди.
Ердан қору мовий кўкдан
Булутларни супурди.

Шўх жилғалар Волга ёққа
Чулдурашиб чопдилар.
Она очган кенг қучоққа
Пилдирашиб чопдилар.
Нурга бағрин очиб турар
Қулоч ёйиб ҳар гўша...
Сув лабида ўйнаб юрар
Петя билан Алёша.
Севинчларнинг чеки йўқдир,
Олам кўзга беғубор.
Улар учун дунёда бир
Баҳор бору шодлик бор.
Еш дилларнинг ташвиши йўқ,
Дунё билан иши йўқ.
Эҳ, бола-да, бепарво, шўх,
Қўй дейдиган киши йўқ.
Ахир дарё тошқин, шу чоқ
Сув лабида ўйнарми?
Нечун қўймоқ
Сувга оёқ,
Йиқилишин ўйларми?
Серафим чол соғ-саломат
Чиқди қишдан, азобдан,
Жилмаяр шод, кўп аломат,
Баҳра олар офтобдан.
Нафас олар Фомич тўйиб,
Тўлса ҳамки кўз ёшга —
Манглайига қўлин қўйиб

Ҳадеб қарар қуёшга.
Баҳор келди рус шаҳрига,
Ҳамма ёққа тўлди нур.
Баҳор келди,
Тун бағрида
Ярқ эггандай бўлди нур.
Оч-тўқликни,
Бор-йўқликни
Унутгандай олам шод.
О, қуёшни, ёруғликни
Қанча севар одамзод!

Мен севаман рус халқини,
Табиати беғубор.
Мен севаман рус халқини,
Қалби тўла завқи бор.
Мен севаман рус халқини,
Қиш, кўклам тенг унга ёр...
Далаларда ўз ҳаққини
Тиклар яна навбаҳор.
Яна ўша мушкул ҳаёт,
Иш дамлари бошланур.
Яна ором, тинч уйқу ёт,
Қиш ғамлари бошланур.
Яна минг хил азоб билан
Кулбаларда кун ўтар.
Яна тонгда ғазаб билан

Қичқиради заводлар.
Баҳор келар — нурдан холи
Бурчакларда қор ётар.
Баҳор келар — кулмас толе,
Юракларда зор ётар...

Қани шундай баҳор бўлса,
Олам узра ёйса гул.
Қани шундай баҳор бўлса,
Кетмас бўлиб келса ул.
Борлиқ олам одамзодга
Доим бўлса беғубор,
Қани бўлса ҳаёт ўзи,
Турмуш ўзи бир баҳор!
Меҳнат севган одамни у
Хор-зор этиб қўймаса,
Бу ҳаётда инсон мангу —
Яшасаю, тўймаса!
Одам учун бўлса йилнинг
Барча фасли тенг азиз!
Шуни ўйлаб,
Қирғоқ бўйлаб
Келар бир ёш гимназист.
Кўклам кўрки, жамолига
Боқиб ўтиб боради.
Тонгнинг майин шамолига
Кўкрак тутиб боради.

Уйчан кўзлар ичра гўё
Чўкмиш тиниқ осмон.
Уйлар, ўйлар...— Тошқин дарё!
Баҳор — шодлик... нур... инсон...
Теграсида еллар шодон
Упар экан сочини,
Билганмикан, шу ёш ўғлон
Эртанинг сар лочини.
Билганмикан, порлаб турар
Бир учқун шу тилакда.
Замонининг қалби урар
Шу кичкина юракда.
Деганмикин, унга шу дам —
«Тарих юки елкангда.
Сен туфайли мангу кўклам
Бошланади ўлкангда.
Қалбингдаги ширин ният
Машъал бўлур бегумон.
Улғай тезроқ, инсоният —
Кўзи сенда, эй ўғлон.
Улғай, ҳаёт йўлингдадир
Порлоқ тарих наҳори.
Улғай, сенинг йўлингдадир
Башарият баҳори!..»
Кўклам келди рус шаҳрига
Тўлиб оқди ирмоқлар.
Байрам қилиб чаккасига
Чечак тақди қирғоқлар.

Бири ўлим,
 бири жон.
Свияга¹, Свияга,
Тентак,
 тошқин,
 шўх
 дарё!
Свияга, Свияга,
Сендек
 шошқин
 йўқ
 асло!
Бешик-бешик тўлқининг бор.
Сувинг чопқир, тез, бироқ —
Сенга кўкрак урган шунқор
Сендан кўра жўшқинроқ.
Билсанг у ҳам тошқин дарё,
Аммо сендан баҳодир.
Сени баҳор қилур пайдо,
Унинг ўзи баҳодир.
Сен ер жони,
У эл шони,
Ҳаёт бергай у сенга.
Айт, ўзингдан зўр дарёни
Қандай олдинг бағрингга?!

¹ Симбирскда оқадиган дарё.

Қанча юрак,
мардлик керак
Тошқин сувга кирмоққа...
Қўллариди беҳуш гўдак
Ўғлон чиқди қирғоққа.
Қўлдан уни олди кимдир,
Пўстин тутди бир одам.
Бир нафасда қаердандир
Пайдо бўлди она ҳам.
Фарёд билан фарзандига
Ташланди у бечора.
О, не бўлди дилбандига
Уртанади, дил пора...

Кўз очади Петя аста,
Келабошлар ўзига.
Ериб кетар шу нафасда
Дунё она кўзига.
У сўрайди гул-гул ёниб
Халоскори ким дея.
— Бир гимназист...
— Ҳа, Ульянов.
— Ўзимизнинг Володя.
Она босар яна маҳкам
Дилбандини бағрига.
Кўклам келди, зумрад кўклам
Симбирск шаҳрига.

ВОЛГА БУЙЛАРИДА

Тоғдан ирмоқ бўлиб оққан
Қор сувлари соф бўлур.
Еш кўнгилнинг тўлиб оққан
Орзулари соф бўлур.
Ирмоқ дастлаб гул мавсуми —
Наҳоридан бошланар.
Орзулар ҳам инсон умри
Баҳоридан бошланар.
Ирмоқ тоза,
Орзу тиниқ,
Иккиси ҳам ўйноқдир.
Фарқи: фақат бири совуқ,
Бири эса қайноқдир.
Ирмоқ сув-ку, дилда орзу —
Ёниб турган аланга.
Ирмоқ пастга интилару,
Орзу доим баландга...

Хушнуд ўтар, соф, беғубор
Володянинг кунлари.
Еш кўнглида на қайғу бор,
На бу ҳаёт мунглари.
У дунёдан севинч излар,
Кўзларига оқар нур.
Ҳали қалбда мурғак ҳислар,
Ҳали содда тасаввур.
Юрагида баҳорларнинг

Илиқлиги мужассам.
Тилагида наҳорларнинг
Тиниқлиги мужассам.
Кўнгил симоб қатрасидай
Беғубору

мусаффо.

Ҳам ул симоб қатрасидай
Тиниб-тинчимас асло.
Володянинг жони ўйин,
Қўним билмас бир нафас.
Кўчаларда у кун бўйи
Тўп қувишдан чарчамас.
Коньки учган болаларнинг
Кўтарилса чуввоси,
Энг жарангдор овоз, билинг,
Володянинг овози.
Кунлар ўтар шоду хуррам,
Тунлар ширин туш кўрар...
Еш Володя ҳаммадан ҳам
Музикани хуш кўрар.
Опасига Бетховенни
Чалиб бер деб қўймайди.
У шахматда ҳар ўйинни
Жонни бериб ўйнайди.
Ўйга чўмиб хонасида
Ўлтиришни севар у.
Чаманлардан онасига
Гул теришни севар у.

Гоҳ қушларнинг куйларига
Қулоқ солиб ўлтирар.
Гоҳи дарё бўйларида
Қармоқ солиб ўлтирар.
Бир нуқтага тикиб нигоҳ,
Чўмар гоҳо хаёлга.
У баликчи отани гоҳ
Кўмар минг хил саволга.
«Айтинг, ҳеч ким шу дарёдан
Кечиб ўта оларми?
Кўкка нарвон қўйиб одам
Ойни тута оларми?
Айтинг, ота, нега энди
Кундуз оқу, тун қаро,
Юлдузчалар нима дейди
Сўзлашганда ўзаро?
Айтиб беринг, нега баҳор
Сувга кўмар дарёни,
Уфқлардан ортда не бор,
Қайда дунё поёни?»
Савол бериб ҳаёт ўқир,
Кезиб юрар у жаҳон.
Дунёнинг-ку чеки йўқдир,
Саволга ҳам йўқ поён..
Еш идроки ёзар қанот,
Онги ёришиб борар,
Йиллар оша буюк ҳаёт
Тонги ёришиб борар.

Ота ўйчан,
Ота маъюс,
Кўзларида титрар нам.
Трвбкани сўради-ю
Хўрсинади дамба-дам.
Хира кўзлар боқар жонсиз
Сокин юзган кемага.
— Ога, нечук паришонсиз,
Уф тортасиз нимага?
Уйларингиз
Ошиб денгиз
Узоқларга учдими?
Ёки ўгмиш, ёшлигингиз
Ёдингизга тушдими?
— О, жон ўғлим,
О, жон болам,
Сўра, майли ҳар нима.
Ўгмишимни эсга солма,
Мажруҳ кўнглим тирнама.
Ҳаётимни ёзса бир-бир
Достон бўлгай минг варақ.
У Волгадан узунроқдир,
У Волгадан ғамлироқ.
О, бу янглиғ достонларга
Қани бўлса ниҳоя...
Майли, эшит, сўзлаб берай
Кечмишимдан ҳнкоя.

БАЛИҚЧИ ЧОЛ ҲИКОЯСИ

«Узоқларда,
Ҳов у зангор
Уфқлардан нарида
Оч, қашшоқ, зор
Бир қишлоқ бор,
Қалбим қолган бағрида.
О, Володя, бир вақт мен ҳам
Сен сингари ёш эдим.
Олов эдим,
Шўху беғам,
Бебошларга бош эдим.
Мен дунёда бор нарсага |
Қувонч билан боқардим.
Мен ҳар кимга,
Ҳар нарсага
Ишонч билан боқардим.
Дилга алам ёр бўлмасдан
Қалб кўкларга тенг бўлур.
Дунё кўзга тор бўлмасдан
Зах кулбанг ҳам кенг бўлур.
Отам чекиб дарду заҳмат
Боши чиқмай аламдан,
Бу дунёда кўрмай роҳат
Утди шўрлик оламдан.
Кўз очдиму меҳнат кўрдим,
Ермади ғамхонам.

Арпа экиб очлик ўрдим,
Буғдой экдим — унди ғам.
Турмуш қаттиқ, ундан ҳам ер,
Пешона шўр — ер кўпроқ.
Ўз шўримга тўкибман тер,
Шўрроқ бўлди бу тупроқ.
Ҳаёт мени ёш чоғимдан
Ҳозирлади сафарга.
Очлик она қишлоғимдан
Қувиб келди шаҳарга.
Бунда экан қанча хор-зор,
Мендек юпун, дарбадар.
Қилма орзу, ҳар ерда бор
Тош-торозу, дейдилар.
Умид мени етаклади,
Олиб кирди заводга.
Умид...
Унинг эртаклари
Отди мени бу ўтга.
Шу соҳилда, билсанг, бир вақт!
Баржа тортиб ўтганман.
Ўз устимга алам, заҳмат
Юкин ортиб ўтганман.
Ғам тасмаси бағрим эзди,
Изи, мана, елкамда.
Волга бўйлаб қанча кездим,
Бахт кўрмадим ўлкамда.
Волга, Волга, она дарё,

Сен халқимнинг кўз ёши.
Қирғоғингдан тошар гўё
Буюк Руснинг бардоши.
Сен ўстирдинг минглаб фарзанд,
Дардинг шифо топмади.
Барча сенга бўлди ҳамдард,
Ҳеч ким даво топмади.
Сигмай оқар қучоғингга
Асрий алам, зор, нола...
— Балиқ тушди қармоғингга,
Тортмайсанми, ҳой бола!
Володя бир сескандию,
Қармоғини тортмади.
— Давом этинг, дардига у
Нега шифо топмади?
— Қанча дилни ўртаб бу ҳол,
Қанча кўз ёш оқизган.
О, ўғлим, бу мушкул савол,
Мен жавобдан ожизман.
Уқи, ўзинг китоблардан
Бунга жавоб излаб кўр.
Қониқмасанг жавоблардан
Ўзинг даво излаб кўр.
Менинг умрим энди тамом,
Ғамдан оппоқ бўлди соч.
Деҳқон бўлиб экдим дон,
Аммо умрим ўтди оч.
Қанча-қанча боғ ўстирдим,

Мевасидан тотмадим.
 Қанча-қанча бино қурдим,
 Бир бошпана топмадим...
 Узоқларда, ҳов у зангор —
 Уфқлардан нарида —
 Оч, қашшоқ, зор
 Бир қишлоқ бор,
 Қалбим қолган бағрида.
 Юртдан кечган дема мени,
 Фикрим азиз қишлоқда.
 О, мен қурган кема мени
 Элтмас она қирғоққа...»

Оқшом тўшар соя-гилам
 Она Волга бўйига.
 Уйга чўмиб Володя ҳам
 Хомуш қайтар уйига...

Она кўрса тонгда кириб,
 Ухлаб ётар фарзанди.
 Бу кеча у кўп ўлтириб
 Нималардир ёзганди.
 Қундаликнинг орқасида
 Езув кўрди уч қатор:
 «Инсон дарё ёқасида,
 аммо ўзи сувга зор.
 Инсон ўзи боғ ўстирар,
 тотиб кўрмас мевадан.

Инсон ўзи бино қураар,
умри ўтар беватан.

ОНА ОРЗУСИ

«Ўғлон, оқил ҳам мард бўлгин,
Мардлик — элга садоқат.
Дардмандларга ҳамдард бўлгин,
Йиқилганга қўл узат.
Тўсиқларни енгиб ўрган.
Енгил бўлмас йўл деган».
Ота шундай таълим берган,
Она шундай бўл деган.

Мушфиқ она кўз олдида
Усиб борар дилбанди.
Минг хил ният хаёлида,
Ким бўларкин фарзанди?
Володя шўх ўйинлардан
Ўзни жуда ёш тийди.
Китоб ўқир, ўқир ҳардам,
Олим бўлса кошкийди..
Ҳар нарсани билмоқ бўлар,
Кўп қизиқар ўғлони.
Эҳтимол, у саёҳ бўлар,
Кезиб чиқар дунёни.
Тили бийрон, хати равон,

Адиб бўлса ажабмас,
Бир кун унга даври даврон
Насиб бўлса ажабмас...
Ўғли асов тўлқинларни,
Бўронларни севади.
Довулларни, ёлқинларни,
Суронларни севади.
Шамол турса ташқарига —
Отилади у доим...
Ким бўлса ҳам балолардан
Сақла уни худойим.
Она!
Унинг юрагини
Фақат она билади.
Шундай сева билгангина
Шундай ёна билади.
Ўғли билан фахрланар,
Қалби тўла орзу бор.
Севинади, аммо она
Севинчида қўрқув бор.
Меҳри ортар ўғлонига,
Тинглаб унинг сўзини.
Бевақт ҳаёт тўфонига
Отмасмикин ўзини?..
Мушфиқ она кўз олдида
Ўсиб борар фарзанди.
Минг хил ният хаёлида,
Ким бўларкин дилбанди?

Она қалбда ёлғиз орзу,
Фақатгина бир ҳавас:
Уғли тезроқ улғайсаю,
Элга нафи тегса бас.

БУ ҚАНДАЙ КИТОБ?

В о л о д я

— Кишт. Йўлинг йўқ ҳеч қаёққа.
Қўлни кўтар, акажон.

С а ш а

— Шошма, қўлни кўтармоққа
Улгурамиз ҳар қачон.
(Саша бир дам бошин қашлар)
Адо қилдинг, чамамда.

В о л о д я

— Узинг шоҳга ҳужум бошлаб
Хато қилдинг, чамамда.

С а ш а

— Ука, мени руҳинг енгди,
Бўлмаса-ку...

В о л о д я

— Ҳа, топдинг.
Енгилдингми, қани энди
Ваъда қилган китобинг?

С а ш а

— Китоб тайёр,
Аммо шарт бор.

В о л о д я

— Айтмасанг ҳам биламан.
Сир сақлайман, шубҳанг бекор,
Нима десанг қиламан.

С а ш а

— Яна бир шарт.

В о л о д я

— Хўш, қани, айт,
Ёмон эзма экансан.

Ю УЗ
В-89

С а ш а

— Аввал китоб —
Номини топ
Қани билармикансан?

В о л о д я

— Айт-чи, қандай белгиси бор?

С а ш а

— Исъёнкордир ҳар сатри...

В о л о д я

— Лермонтовнинг, демак, бирор
Мен билмаган асари?

С а ш а

— Йўқ!
Бу китоб тузумнинг нақ
Юрагига отган ўқ!

В о л о д я

— Герценми?

С а ш а

— Йўқ!

Б о л о д я

— Некрасов?

С а ш а

— Йўқ!

Б о л о д я

— Добролюбов?

С а ш а

— Яна йўқ!

Зўр фалсафа, даҳо идрок
Бунда жамдир. Топавер.

Б о л о д я

— Монтескье?..

Руссо?..

Дидро?..

Робинеми?

С а ш а

— Йўқ!

В о л о д я

— Волтер?

С а ш а

— Йўқ. Уни бир учқун дейми,
Ё аланга деймикан...

В о л о д я

— Айтақол, ё Белинскийми?
Чернишевскиймикан?

С а ш а

— Маъно ёғар ҳар гапидан,
«Қўзғал, ишчи!» хитоби.
Мана ўқи.
Бу — «Капитал»
Ҳаёт, кураш китоби!

ТУНГИ СУҲБАТ

Қиш.
Ярим тун.
Увлар бўрон,
Кўчаларда йўқ бир жон.
Зулмат ичра гўё жаҳон,
Жимжит ҳар ён.
Зимистон.
Ухлар еру ухлар осмон.
Борлиқ ухлар тинч —
Бироқ —
Тун бағрини ўйиб ҳамон
Ёнар ёлғиз бир чироқ.
На осмонда бир юлдуз бор,
На ерда бир йўловчи.
Олам инграр — чекар озор —
Гўё уни қўлловчи —
Ёлғиз чироқ ёнар фақат
Бу зимистон бағрида.
Ёлғиз чироқ ёнар фақат
Симбирск шаҳрида.

— Ука, ахир мени тушун,
Тўлиб тошар менда куч.
Алам чеккан халқим учун
Уч олмоғим керак, ўч!
Қирқмай зулм дарахтининг

Энг забардаст шохини,
Кўрмоқ бўлмас эл бахтини,
Ҳам битирмоқ оҳини!
Бошдан соя кетса шояд
Кулгай толе юлдузи.
— Хато ғоя!
Чуқур ғоят
Бу дарахтнинг илдизи!
Уни қуриб битсин деган
Таги билан қўпоргай.
Ким илдизни очмай туриб
Аввал болта кўтаргай?
Фойда бермас, бил, шу нарса,
Орзуларинг ҳеч бўлур.
Бир кун бориб тушунарсан,
Аммо унда кеч бўлур.
— Бу мушкул йўл, лекин зинҳор
Мен қайтмасман йўлимдан.
Курашаман, қасамим бор,
Ҳеч қўрқмасман ўлимдан.

Бўрон.

Еғар қор бешафқат.
Тун. Зим-зиё ҳаммаёқ.
Симбирск ичра фақат
Енар ёлғиз бир чироқ.
Енар чироқ тонгга қадар,
Саҳар кулгач сўнади...

Эрта билан Александр
Петербургга жўнади.

ҚАСАМ

Яна келди зумрад кўклам
Симбирск шаҳрига.
Яна ёйди барқут гилам
Кенг далалар бағрига.
Шўх жилғалар Волга ёққа
Чулдурашиб чопдилар.
Она очган кенг қучоққа
Пилдирашиб чопдилар.
Ҳар бир гулда, ҳар кўнгилда,
Ҳар чечакда бир баҳор.
Ҳар дарахтда, ҳар сунбулда,
Ҳар печакда бир баҳор.
Кўклам! Дунё қанчалар кенг,
Қанча кўркам, беғубор!
Аммо нечун Володянинг
Кўзларига олам тор?
Қушлар унга қўшиқ куйлаб
Айланади бошидан.
Сочларини силаб ўйнаб
Еллар кетмас қошидан.
Яшил ўтлар қомат букиб
Бош эгади йўлига.
Аммо булар сиғмас букун

Володянинг кўнглига.
Кулиб боққан тонг уфқининг
Этаклари зарҳалли.
Аmmo бу ҳам бермас унинг
Еш қалбига тасалли.
Ҳа, юз берди у ҳис қилган,
Энг даҳшатли фалокат.
Саша

кеча

қатл этилган.

О, бу машъум ҳалокат —
Володянинг юрагини
Уйиб кетгандай бўлди.
Уйиб бир аҳд куртагини
Кўйиб кетгандай бўлди.
Кўклам!
Шуъланг тушди элнинг
Киприкдаги ёшига.
Қанча кулфат олиб келдинг
Бир оила бошига...
Утар унинг кўз олдидан
Элнинг аччиқ турмуши.
Утар унинг хаёлидан
Балиқчи чол ўтмиши.
Кўз олдидан ўтар бир-бир
Уша суҳбат, ўша тун.
«Курашаман, аҳдим бордир
Курашаман халқ учун...»

Уйга кирди.
Уй гўё тор,
Бўзаргандай оқ девор,
Ҳар нарсада бир алам бор,
Ҳар нарсада бир ғам бор.
Гулпечакда сўлғин бир тус,
Елга хомуш қад букар.
Бош тебратар соат маъюс,
Тинмай чиқ-чиқ ёш тўкар.
Дарча кийган кўк дарпарда,
Аздорга ўхшайди.
Бунда гапдан ҳамма нарса
Хабардорга ўхшайди.
Она хаста кўринади,
Кўтаролмас бошини.
Яширмоққа урунади
Ўғлидан кўз ёшини.
— Қўй, онажон, ким ёш билан
Ювибди ғам доғини?
Ахир инсон бардош билан
Енгар кулфат тоғини.
Фикри тоза,
Юраги пок —
Акам эди чин инсон.
Бахт йўлида бўлди ҳалок,
Қўй йиғлама, онажон!
Аmmo акам излаган бахт
Миллионларнинг қўлида.

Курашаман мен ҳам албат
Шу саодат йўлида.
Қайтмасман бу муддаодан,
Бу энг юксак орзумдир.
Лекин она, мен тамоман
Бошқа йўлдан боргумдир.
Она боқар
Кўзида ёш,
Ўйга чўмган ўғлони...

Уфқлардан чиққан қуёш
Нурга кўмар дунёни.

1960—1965.

ОРЗУ ЧАШМАСИ

Қора денгиз эртаги

Кеча ойдни, баҳор айёми,
Қатра-қатра ёш тўкар булоқ.

Миртемир

ДЕБОЧА

Мовий денгиз соҳиллари,
Ложувард осмон,
Жонбахш ҳаво, бепоён сув,
Сўлим табиат-
Ер юзида жаннат бўлиб
Яралган макон
Бугун менга ором бермас,
Бермас ҳаловат.
Чағалайдек чарх уради
Бетинч ўйларим,
Туғён ичра жим кезаман
Денгиз бўйларин.

Бу дунёнинг ташвишларин
Унутиб тамом,
Барча бунда осойишта

Олмоқда ором.
Бунга менинг йўқми ҳаққим,
Йўқми ҳуқуқим?
Бахтсизлигим буми меним,
Саодатимми?
Бошқаларга ором берган
Бу гўзал Қрим
Олиб қўйди тинчлигимни,
Ҳаловатимни.
Мен-ку бунда қоғозлардан
Қочиб келгандим,
Табиатга қучоғимни
Очиб келгандим,
Дафтарларим қайларгадир
Сочиб келгандим...
Яна ўзинг керак бўлдинг,
Кел, эй қаламим.
Сенсиз менга яшамоқнинг
Ўзи ёт экан,
Кел, эй узоқ кечларда
Ёлғиз ҳамдамим...

* * *

«Қора денгиз,
Тўлқинли денгиз,
Этагингга туташган осмон.
Чўкиб ётар остингда чексиз
Афсонаю эртақ ва дoston.
Не ошиқлар севгиси билан
Юрагини кўмганлар сенга.
Денгиз,
Кўҳна ривоятлардан
Биттасини сўйлаб бер менга».
Тебранади
Оҳиста тўлқин,
Мовий денгиз тилга киради.
Сўйлаб ғамли ўтмиш эртагин,
Қояларга бошин уради...

Гўзал эди,
 Еш эди Орзу,
 Севги учун яралган санам.
 Эркин эди гўёки оҳу,
 Тиниқ эди орзулари ҳам.
 Лабларида доимо ханда,
 Кўзларида ишва-ноз эди.
 Боғлар аро хиром этганда
 Гуллар унга пояндоз эди.
 Фунча тотмай
 Қуёш бўсасин,
 Уфқ ёпмай юзига алвон,
 Елкасига қўйиб кўзасин,
 Йўл оларди
 Кўк чашма томон.
 Ҳилпирарди ел билан ўйнаб
 Оппоқ шоҳи рўмол бошида.
 Ширин-ширин ўйларин ўйлаб
 Ултирарди
 Чашма қошида.
 Ултирарди сочин тароқлаб,
 Акс этарди кўзгуда жамол.
 Келажагин,
 Бахтин сўроқлаб
 Гоҳ чашмага берарди савол.
 Қоматининг бандаси сарвлар

Боши узра ташларди соя.
Майингина шилдираб сувлар
Сўйлар эди
Қизга ҳикоя:
«Уфқларга туташган
Кўк денгизнинг ортида
Бир ўлка бор.
Унда эл
Сийнаси чок, бағри қон.
Қаро тун сочин ёйган
Бу харобот юртида
Султон номли бир золим
Халқни эзар беомон.
Тутқун қизларга тўла
Унда ҳарамхоналар,
Денгиз ўша бахтсизлар
Кўз ёшидан шўр бўлган.
Фарзандлари ҳажрида
Зардоб ютиб оналар
Интизор кечаларда
Йиғлай-йиғлай кўр бўлган...»
Ҳикояга қулоқ солиб қиз
Узоқ-узоқ
Уйга толарди.
Тўлқин урган поёнсиз денгиз
Юрагига ғулув соларди.
Кўринарди
Бари кўзига

Гўё тунги ваҳимали туш,
Елкасида сув тўла кўза,
Қайтар эди
Уйига хомуш.

2

Ойлар ўтиб,
Фасллар ўтиб,
Еш қўшилди қизнинг ёшига.
Харидорлар остона ўпиб
Келаберди
Ота қошига.
Узоқ-яқин овуллардану
Олис-ёвуқ элатлардан ҳам
Келаберди,
Барида орзу
Орзу дея аталган санам.
Бирисининг қўлида дунё,
Бирисида ёшлик ва қудрат.
Бири элда тенги йўқ доно,
Бири эса
Танҳо хушсурат.
Яна бири соҳибкор боғбон,
Тош устида ундиргувчи гул.
Бири наққош,
Бири сухандон,

Бири эса қўшиқчи-булбул...
Харидорман деган дамо-дам
Келаберди ота қошига.
Келаберди,
Кетаберди ҳам
Толе қуши қўнмай бошига.

3

Аслида-чи,
Гўзал Орзунинг
Ўзга ёрда эди тилаги.
Тоза гулдай қалбида унинг
Барг ёзганди
Севги куртаги.

4

Айни баҳор кулган чоғ эди,
Сайил жойи сўлим боғ эди.
Эл йиғилган наврўз базмига,
Барча хушнуд,
Диллар чоғ эди.
Авжда эди ўйин ва ханда,
Авжда эди танбур, чирманда.
Ешлигини эсларди чоллар
Қиз, йигитлар лапар айтганда.
Товус каби

Айлаб хиромон,
Рақсга тушди бир гўзал жонон.
Бир-бир чиқиб барча ўша кеч
Санъатини қилди намоён.
Лекин
Чўмган каби қайғуга
Бир чеккада ўлтириб ҳамон,
Қўшилмасди
Ўйин-кулгуга
Содда йигит —
Камсухан чўпон.
Энг сўнггида даврага тушиб
Аста қўлга олди созини.
Майин, дилбар оҳангга қўшиб
Сўйлаб кетди
Кўнгил розини...
«Тоғлар ошиб,
Мен бир сулув
Нигоримни излайман.
Сойдай тошиб
Кўзи оҳу
Ҳуморимни излайман.
Бунча золим
Гардуни-дун
Бунча бало бўлмаса.
Етгаймидим
Толе нигун,
Бахтим қаро бўлмаса...»

Қуй чашмадай сокин оқарди,
Жим қолганди барча ҳангу-манг.
Бу қўшиқда ошиқнинг дарди
Эл дардига эди Ҳамоҳанг.
Орзу ҳам бор эди сайилда,
Қўшиққа банд эди Ҳаёли.
Шу йигитга
Маҳлиё бўлиб,
Бошдан тушди шоҳи рўмоли...

5

Шу кеч уйга қайтдию Орзу,
Ололмади тун бўйи ором.
Ҳаёл қуши кўкка учдию,
Тинчлигини йўқотди тамом.
Мағрур қизнинг шумиди ҳоли,
Наҳот йигит дунёда танҳо?
Қизга унинг ширин Ҳаёли
Кечалари бўлди ошно.
Қани унинг
Дилшод чоғлари,
Оҳу каби эрка юришлар?
Қани энди
Юксак тоғларни
Жаранглатиб хандон уришлар?
Ишқ савдоси у кутмай ҳали
Оташ солди ширин жонига.

Дилин очиб
Нажот сўргали,
Келди Орзу чашма ёнига.
«Кўргил, чашмам,
Паришон ҳолим,
Бир барнонинг бўлдим шайдоси.
Сўйла, чашмам,
Сўйла, зилолим,
Ишқ дардининг борми давоси?
Йигит бўлсам,
Севиб қолсам ёр,
Юрагимни қилардим баён.
Айт,
Бўлайми севгимга иқроп,
Е ишқимни тутайми пинҳон?»
Шунда чашма
Тилга кирди-ю,
Сўйлай кетди чулдираб бийрон:
«Ишқ дард эмас,
Ишқ саодат-ку,
Тутма асло севгингни пинҳон!
Бахтиёрсан,
Йиғлама, о, қиз!
Қалбингни ёз севги хатига.
Мактубингни мен билан оқиз,
Оқиз, жойлаб гулбарг қатига.
Тоғ-тошларни оралаб юриб.
Севганингни топаман албат,

Даладами,
Қирдами кўриб,
Қўлларига тутқизаман хат.
Муҳаббати бўлса унинг ҳам,
Мажнун каби елиб қолади.
Сени излаб,
Ишонгил, эркам,
Бир кун ўзи келиб қолади.»

6

Қаро тунда
Оқ қоғоз узра
Кўз ёшини юлдуздай тўкиб,
Қалбидаги энг ҳассос сўз-ла
Орзу ёзди
Йигитга мактуб:
«Номингни ҳам билмайман, йигит,
Мактуб ёздим ва лекин сенга.
Сайилгоҳда у кун кўрдиму,
Юрагимда ёнди аланга.
Сенга мактуб ёзмас эдим ҳам,
Қизга ишқдан сўз очмоқ ордир.
Лекин нетай ўртаниб севсам.
Айтмасга не иложим бордир?!
Уша куни ёниб куйладинг,
Ёнди шунда менинг ҳам қалбим.

Айт-чи, йигит,
Кимни ўйладинг,
Куйлаганинг ким эди,
Айт, ким?
Ким ўртади ҳажрида сени,
Кимга орзунг бўлмоқ муяссар?
Қувонардим,
Эй тоғ лочини
Топган бўлсанг бахтингни агар.
Мен эсам-чи,
Шайдойинг бўлиб,
Единг билан яшайман мудом.
Хатим олсанг
Етказсин гулим
Сени севган Орзудан салом».

7

Сайилгоҳда
У кун чиндан ҳам
Хомуш эди Оғадўст чўпон.
Барча хуррам,
Фақат унда ғам.
Қалби эди дард билан сўзон.
Чўпон бир кун
Чашма қошида
Ўлтирарди най чалиб ёлғиз.
Шунда,

Оппоқ рўмол бошида
Сувга чиқди бир дилрабо қиз.
Қарадию
Лол қолди чўпон.
Тош ортига олди ўзини
Узоқ-узоқ термулди пинҳон,
Паривашдан ўзмай кўзини.
Бундай қадду
Бундай жамолни
Кўрмаганди Оғадўст асло.
Ўша кундан
Унинг хаёлин
Банд айлади шу офтоб сиймо.
Шу бўлдию
Оғадўст ҳар кун
Келар бўлди булоқ бошига.
Тош ортига беркиниб секин
Боқар бўлди соҳиби ҳусн
Гўзал қизнинг кўзу қошига.

8

Болаликдан
Ота-онасиз
Етим ўсган эди Оғадўст.
Етим эди,
Эмасди ёлғиз,
У барчага эди оға, дўст.

Қишлоғида хоҳ кекса, хоҳ ёш,
Барча дардкаш унга ёр эди.
Аммо унинг қалбига сирдош
Биттагина дўсти бор эди.
Шу дўстига
Пайт топиб бир кун
Айтди бошдан ўтганин бутун.
Дўсти деди:
«Сен севган дилбар
Орзу дея аталган сулув,
У не ўктам, ботир йигитлар
Юрагига солмаган ғулув.
Кўплар унга интилган,
Аммо —
Қизнинг севган ёри бор эмиш.
Боқмас эмиш
Ўзгага асло,
Севганига вафодор эмиш».

9

Сув бўйида ўлтирганча у
Узоқ қолди бошдан учиб ҳуш.
Йиғлай-йиғлай ухлаб қолдию,
Кўрди шу кун
Ажойиб бир туш.
Кимдир уни

Уйғотар эмиш,
Дермиш:
«Кутиб олгин вақтида.
Ер ёнинга келмоқда, дермиш
Хушбўй атиргулнинг қатида».
Уйғондию
Термилди ҳар ён,
Ҳеч кимса йўқ.
Уртанди кўнгил.
Шу пайт бирдан Оғадўст чўпон
Сув бетида кўриб қолди гул.
Боқди. Ажаб —
Узи қизил гул,
Бир гулбарги нега оқ экан?
Аста тутиб
Қўлга олди ул,
Қатидаги бир вароқ экан
Оқ қоғозни авайлаб очиб,
Қиз хатини ўқиди чўпон.
Ўқидию,
Тинчин йўқотиб,
Мажнун каби югурди ҳар ён

10

Тонг отарда
Қўлида кўза

72

Сув бўйига аста чўкиб тиз,
Кўнгли каби тиниқ фируза
Чашма билан
Сўйлашади қиз:
«Зилол чашмам,
Уйноқи чашмам,
Айт, не бўлди мен ёзган мактуб?
Юракларим қон бўлди кутиб.
Қайлардадир
Мен кутган одам?
Севги хатим унга етдими?
Уқидими,
Сўйлагин, қани?
Ёки йиртиб ташлаб кетдими,
Бор эканми ўзга севгани?»
«Гўзал Орзум,
Парирўй Орзум,
Кеча олди мактубингни ёр,
Излаб сени
Тин олмай бир зум,
Келаётир висолинга зор.
Келаётир,
Кўзларида ўт
Қайда дея гўзал, сарвиноз.
Келаётир,
Севганингни кут,
Чиқақолгин йўлига пешвоз»,

Қора сочин
 Ёйганда оқшом,
 Денгиз юзи бўлганда қирмиз,
 Сув бўйида
 Оларди ором
 Севганининг оғушида қиз.
 Қуйлар эди йигит ишқидан,
 Янграр эди қўлларида тор.
 Ва дилрабо, шўх қўшиқ билан
 Жўр бўларди
 Унга сулув ёр.
 «Баҳор чоғи тоғлардан
 Шарқираб сой келади.
 Мени йўқлаб боғлардан
 Юзлари ой келади.
 Юзлари ой келганда
 Қўлга олай созимни,
 Оқшом пайти бўлганда
 Айтай юрак розимни
 Қучай сарвинозимни».
 «Менинг кўнглимни олган
 Барно йигит қайдадир.
 Юрагимга ўт солган
 Танҳо йигит қайдадир.
 Уша барно йигитга
 Шоҳи рўмол тикканман,
 Уша танҳо йигитга

Жонни нисор этганман...»
Қора сочин
Ейганда оқшом,
Денгиз юзи бўлганда қирмиз,
Сув бўйида
Оларди ором
Севганининг оғушида қиз.

12

Қишлоқ бўйлаб
Тарқалди хабар,
Бўлди элнинг тилида достон.
Бу оқшом тўй,
Бу кун қўшиллар —
Орзу билан
Оғадўст чўпон.
Қанчаларнинг кўзида шодлик,
Қанчаларнинг дилида армон.
Ер бўлади букун мангулик
Орзу билан
Оғадўст чўпон.
Саҳарданоқ
Эшитган борки,
Оқаберди қизнинг уйига.
Қим дугона,
Қим дўсту ёрки,
Келаберди севги тўйига.

Келаберди тўйчи ҳофизлар,
Йўлда созлаб танбур, созини.
Келаберди раққоса қизлар
Кўрсатмоққа ишва-нозини.
Бутун қишлоқ
Бугун хуррам, шод.
Бутун қишлоқ сайилгоҳ бугун.
Яхшиларнинг диллари обод,
Ёмонларнинг кўксида тугун.

13

Орзу қизнинг
Ҳеч армони йўқ.
Орзусига етди ниҳоят.
Севинчининг чек поёни йўқ,
Кулиб боқди унга саодат.
Лекин бир дард чулғар ўйини.
Қиз тарк этар
Ота уйини.
Юрагида чексиз ғалаён.
У дол этиб шамшод бўйини
— Хайр,— деди.—
Мунис отажон.
Меҳрибоним, хайр ягонам,
Унутмасман сени ҳеч қачон
Рози бўлгин қизингдан сен ҳам.

Орзу букун
 Қиз дугоналар —
 Барчасига айтди алвидо.
 Видолашди келин то саҳар
 Тақдирини билгандай гўё.
 Эрта яна
 Уйғониб наҳор,
 Қолмасин деб кўнглимда армон,
 Хайрлашмоқ учун сўнги бор
 Йўл олди қиз
 Кўк чашма томон.

Гўзал Орзу,
 О, сулув пари,
 Нега келдинг чашма ёнига?!
 Билмасмидинг,
 Маккор кўзларнинг
 Қасд қилганин ширин жонингга?!
 Оҳ, чашмага айтмасанг видо
 Қоларми-да мангу армонинг.
 Билмасмидинг,
 Чашма қошида
 Турганини Али бобонинг...
 Энди унинг ёзув қўлида
 Очилмайин сўзлар иқболинг.

Узоқ юрда
Зулмат элида
Ҳарамларда не кечар ҳолинг?!
!

15

Кўтарилди денгиздан қуёш
Сувни бўяб қип-қизил қонга.
Қуёш билан эл кўтарди бош,
Тўйхона ҳам
Уйғонди тонгда.
Уйғондию, қўзғалди фарёд.
Барча чопди
Денгизга томон.
Ота қилар фарёд узра дод,
Телбалардек югурар чўпон,
Йиғилганда барча қирғоққа.
Узоқлардан келди қиз саси.
Кетар эди
Қалқиб йироққа
Қароқчининг машъум кемаси.
Тик қояга келдию чўпон,
Оқ елкандан узмай кўзини
Фарёд дея сўнгги бор гирён
Қояларга отди ўзини.
Барча қолди қуйи эгиб бош,
Бутун борлиқ

Эгди бошини.
Денгиз узра юксалган қуёш
Сувга тўкди қонли ёшини:

16

Базм борар хон саройида
Аркини тахт хоннинг пойида.
Муғаннийлар куй қилар оғоз,
Раққосалар рақс этар серноз.
Жангдан ғолиб қайтган хон учун,
Юртни олиб қайтган хон учун
Мадҳ ўқишар сўзга моҳирлар
Шеър айтишар зукко шоирлар.
Нозу неъмат тўла дастурхон,
Энг баландда ўлтиради хон.
Гулоб дея қилади хитоб,
Соқий унга тутар майи ноб.
Бармоқ билан қилса ишора,
Кўзлари ўт, ўзи қоп-қора
Занжи келар,
Хон амрни кутиб
Халқа таққан қулоғин тутиб,
Тиз чўкканча ўлтиради жим.
Хон дер унга:
— Сўйла, эй қулим,
Нега ҳамон Али бобо йўқ?
— Қайғурма хон,

Кўнглинг бўлсин тўқ.
Сенга содиқ қул Али бобо
Фармонингни этмоқда адо.
— Унга етказ,—

Шодиёнамга

Тухфа айлаб ҳарамхонамга
Қиритмаса бир ҳур, париваш
Бу кеч менинг кўнглим бўлур ғаш.
Боши кетар Али бобонинг,
Қурбон бўлар сенинг ҳам жонинг.

17

Оҳ, Орзу қиз,
Оҳ, гўзал санам.
Оҳ, тоғларнинг эрка оҳуси.
Банди бўлдинг
Ерга етган дам,
Хазон бўлди қалбинг орзуси.
Бераҳмлар солдилар кишан
Нозиккина оқ билагингга.
Ғам сояси тушди ишқ билан
Лим-лим тўла пок юрагингга.
Толеинга қузғун чанг солди,
Қайга етар энди оҳ-зоринг.
Она элинг узоқда қолди,
Узоқларда қолди диёринг.
Оҳ, дилрабо,

Йўқотиб сени,
Зўр тоғларнинг қадди бўлди ё.
Парчалади ёринг кўксини,
Отанг бўлди ҳажрингда адо.
Тоғ бағрига
Файз эди сенинг
Шўх қўшиғинг, дилбар карашманг.
Сен кетдингу сўлди чаманинг,
Қуриб битди беғубор чашманг.
Сен кетдингу,
Чўкди элда ғам.
Кундан кунга ортди қайғуси...
Оҳ, Орзу қиз,
Оҳ, гўзал санам,
Оҳ, тоғларнинг эрка оҳуси.

18

Утаберди кунлар ва ойлар,
Оқаберди дийдалардан қон.
Бахтсиз кунда,
Тутқунда гирён
Она бўлди Орзу муштипар.
Ғам ҳижрондан юраги пора,
Диёридан йироқ-йироқда,
Ўзга юртда,
Ўзга қирғоқда

81

Она бўлди Орзу бечора.
Сўнгсиз ғазаб кўксида оташ,
Айрилиқнинг алами ичра,
Золим хоннинг ҳарами ичра
Она бўлди
Орзу жафокаш.

19

Оқшом.
Чўкди денгизга қуёш.
Тикилганча кунботар ёққа,
Қўлда гўдак,
Кўзда қонли ёш,
Орзу чиқди баланд қирғоққа.
Дардин сўйлаб йиғлади танҳо.
Она юртга,
Севган ёрига,
Падарига — ғамгузорига
Энг сўнги бор
Айтди алвидо.
Бахтсиз танни кучганча туриб,
Кўз ёши-ла ювди юзини.
Сўнгра бирдан
У қаҳ-қаҳ уриб,
Тўлқинларга отди ўзини...

Ҳижрон дардин енгар экан вақт,
 У ҳар қанча бўлмасин оғир.
 Йиғлаб-йиғлаб
 Орзу гамин ҳам
 Унутдилар қишлоқда охир.
 Барча банддир
 Ўз дарди билан,
 Ўз ташвиши билан овора.
 Йиғинларда эслашар баъзан
 Не бўлди деб
 Орзу бечора.
 Ойлар ўтди
 Чопган оҳудек,
 Баҳор келди қишнинг изидан.
 Бир кун тунда
 Қўлида гўдак
 Сув париси чиқди денгиздан.
 Аста қўйди гўдакни
 Чўпон —
 Кўксин урган қирғоқ тошига.
 Сукут сақлаб ўлтирди бир он,
 Сўнг йўл олди
 Чашма қошига.
 У келдию,
 Қуриган чашма —
 Кўзларидан оқиб кетди ёш.

Гўдак уни симирди ташна
Ва қумларга қўйиб ётди бош.
Кўкда сўнгги
Сайёра қолиб,
Ёришганда оҳиста осмон,
Сув париси гўдакни олиб,
Юриб кетди
Денгизга томон.
Чашма худди
Она оҳудек
Кўзда ёши тирқираб қолди.
Сув париси
Қўлида гўдак,
Тўлқинларга кириб йўқолди.

ХОТИМА

Қулоқ солиб ўлтираман жим
Қора денгиз ҳикоясига.
Дардга тўла севги дostonим
Мана, етди ниҳоясига.
Қора денгиз,
Тўлқинли денгиз,
Этагинга туташган осмон
Чўкиб ётар остингда чексиз
Афсонаю эртак ва дoston.
Не ошиқлар севгиси билан
Юрагини кўмганлар сенга.
Денгиз,
Сонсиз эртакларингдан
Биттасини сўйладинг менга.
Кўз-кўз этар
Тонг малоҳатин,

Кўтарилар денгиздан қуёш.
Мен ўйлайман,
Ошиқ қисматин —
Ўз бахтимга қиламан қиёс.
Олиб кетди ўтмишни замон,
Унут бўлди элнинг фарёди.
Кўтарилмас
Энди ҳеч начон
Орзуларнинг аламли доди,
Қайтмас бўлиб
Кетди ғам, кадар,
Зулм кетди — муҳаббат қолди.
Кетди кўкдан оғир булутлар.
Қуёш қолди,
Мангу бахт қолди.

1964 й. Ялта

М У Н Д А Р И Ж А

Нидо	3
Буюк ҳаёт тонги	28
Орзу чашмаси	58

На узбекском языке

Эркин Вахидов

ПРИЗЫВ

Поэмы

Редактор *Сайёр*

Рассом *Г. Бедарев*

Расмлар редактори *И. Нирков*

Техредактор *Л. Ильина*

Корректор *А. Ҳасанова*

Босмахонага берилди 19/VI-65 й. Босишга
рухсат этилди 25/VIII-65 й. Формати
60×90^{1/32}. Босма л. 2,75. Шартли босма л.
2,75. Нашр л. 2,9. Тиражи 10 000. Индекс
поэзия. Р05914. „Тошкен“ бадий адабиёт
нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.
Шартнома 53—65.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети мат-
буот Давлат комитетининг Ихтисослаш-
тирилган ҳарф терув фабрикасида тайёр-
ланган матрицадан 1-босмахонасида босилди.
Тошкент, Ҳамза кўчаси, 21. Заказ № 673.
Баҳоси 17 т. 1965 й.